

(МО)МЕНТАЛНА ХИГИЈЕНА У НАСТАВИ СТРАНИХ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Зборник радова
Крагујевац, 2025.

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

Зборник радова са научног скупа „(Мо)ментална хигијена у настави немачког језика и књижевности”
одржаног 20. априла 2024. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу

Издавач

Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу

Уређивачки одбор

Проф. др Марина Петровић Јилих, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Проф. др Никола Вујчић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Проф. др Даница Недељковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Проф. др Мирјана Беара Бењак, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
Проф. др Оливера Дурбаба, Филолошки факултет, Београд
Проф. др Катарина Кржељ, Филозофски факултет, Београд
Доц. др Јулијана Вулетић Ђурић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Доц. др Марија Нијемчевић Перовић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Доц. др Милена Нешић Павковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Одговорни уредници

Доц. др Георгина Фреи, доцент
Др Наташа Ракић, научни сарадник

Секретар уредништва

Др Катарина Ђировић

Рецензенти

Проф. др Марина Петровић Јилих, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
Проф. др Дарко Хинић, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
Проф. др Милка Николић, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
Проф. др Мирјана Беара Бењак, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
Проф. др Тамара Стојановић, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
Проф. др Даница Јеротијевић Тишма, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
Проф. др Тајјана Пауновић, Филозофски факултет у Нишу
Проф. др Тамара Кликовац, Филозофски факултет у Београду
Проф. др Катарина Кржељ, Филозофски факултет у Београду
Проф. др Ненад Томовић, Филолошки факултет у Београду
Проф. др Јелена Филиповић, Филолошки факултет у Београду
Проф. др Николина Зобеница, Филозофски факултет у Новом Саду
Проф. др Јагода Топалов, Филозофски факултет у Новом Саду
Проф. др Марија Станојевић Веселиновић, Факултет педагошких наука у Јагодини
Проф. др Ивана Ђирковић Миладиновић, Факултет педагошких наука у Јагодини
Проф. др Сања Радановић, Универзитет у Бањој Луци
Доц. др Горана Зечевић Крнета, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
Доц. др Маја Андријевић, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
Доц. др Аница Радосављевић Крсмановић, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
Доц. др Милена Нешић Павковић, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
Доц. др Марија Нијемчевић Перовић, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
Доц. др Георгина Фреи, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
Доц. др Бојана Димитријевић, Факултет педагошких наука у Јагодини
Доц. др Јелена Јосијевић, Факултет педагошких наука у Јагодини
Доц. др Јована Трбојевић Јоцић, Природно-математички факултет у Крагујевцу
Доц. др Александра Максимовић, Природно-математички факултет, Универзитет у Крагујевцу
Доц. др Владета Милин, Филозофски факултет у Београду
Доц. др Сенка Слијепчевић, Филозофски факултет у Новом Саду
Доц. др Ана Митревски, Филозофски факултет у Новом Саду
Доц. др Миљана Спасић Шнеле, Филозофски факултет у Нишу
Др Наташа Спасић, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
Др Наташа Ракић, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
Др Андреа Жерајић, Академија техничко-уметничких струковних студија Београд
Др Сунчица Милосављевић, Базаарт у Београду
Др Лара Хеџић, Филозофски факултет у Сарајеву

Зборник радова са научног скупа
„(Мо)ментална хигијена у настави немачког језика и књижевности”
одржаног 20. априла 2024
на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу 2024. године

(МО)МЕНТАЛНА ХИГИЈЕНА У НАСТАВИ СТРАНИХ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Уредници
Доц. др Георгина Фреи, доцент
Др Наташа Ракић, научни сарадник

Крагујевац, 2025.

Наташа А. Спасић¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за научноистраживачки рад

Јелена М. Павловић Јовановић²
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за научноистраживачки рад

ИСКУСТВА НАСТАВНИКА (СРПСКОГ КАО) СТРАНОГ ЈЕЗИКА СА ДИГИТАЛНИМ НАСИЉЕМ³

Паралелно са развојем информационог технологија, без обзира на њихову примарну намену, развијају се и јавне политике приватности и отварају бројна питања шта је то јавни простор, приватна комуникација, лични став, ко све и на које начине има право да отворено искаже своје мишљење на друштвеним мрежама. Циљ овог рада је испитивање шта се доживљава као дигитално насиље, какве емоције и реакције изазива вербална агресија усмерена према наставницима од стране ученика, родитеља, колега или, најчешће, од стране непознатих лица. У овом чланку путем онлајн анкете и на основу коментара на језичким профилима истражују се искуства наставника страних језика у Србији који су и сами корисници друштвених мрежа, а у великом броју су искусили неки облик насиља. С обзиром на ограничену величину узорка, ова квалитативна студија користи интерпретативни феноменолошки приступ, који се ослања на теорију атрибуције, тј. истражује одлуке, реакције и поступке које доносе наставници након дигиталног насиља. Налази истраживања сугеришу да је од 30 наставника више од 90% њих имало посредног или непосредног искуства са (вербалним > дигиталним) насиљем, најчешће са етикетирањем когнитивних способности наставника. У другом делу рада у којем је фокус на анализи садржаја, тј. коментара на кратке видео снимке који се ослањају на принцип очигледности налазимо вербалну агресију (скривену и директну), анонимност и непоштовање друштвених конвенција аутора.

Кључне речи: дигитално насиље, наставници језика, онлајн анкета, друштвене мреже, феноменолошки приступ, етикетирање, увреде.

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Ова студија има за циљ да истражи облике вербалног насиља од стране корисника друштвених мрежа према наставницима. Вербално насиље је свака увреда која има за циљ да се особа осети понижено и повређено (Маричић 2013: 84). Супротно општем ставу, вербална увреда може бити почињена и без опсцене лексике, вулгаризама и псовки, јер норме етикете могу бити прекршене и употребом одређених језичких елемената и лексике са негативном конотацијом у вези са пореклом, религијом, одевањем, животним навикама и друго (Шипка 2011: 16).

Прототип вербалног злостављања који препознају и доживљавају наставници и специфичности вербалног злостављања ретко су тема разговора. До ско-

1 natasa.spasic@filum.kg.ac.rs

2 jelena.pavlovic@filum.kg.ac.rs

3 Истраживање финансирано кроз Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2025. години број 451-03-136/2025-03/ 200198.

ра тек спорадично⁴, у последње време, нажалост, све чешће, у медијима можемо чути/прочитати о злостављању наставника од стране ученика, ређе родитеља или колектива, док се о дигиталном насиљу готово не говори. Стиче се утисак да адекватан одговор изостаје и од стране надлежних институција. С друге стране, тема дигиталног насиља усмерена ка деци актуелна је у последње време,⁵ као и вршњачко насиље (Гашић Павишић 2009; Јерковић 2010; Поповић 2014), али разни облици насиља према наставницима, колико нам је познато, до сада нису били предмет научних радова. О овим темама се у стручној, али и широј јавности говори тек уколико случај ескалира. Задатак нам је да о томе говоримо не би ли се покренула нека екзистенцијално важна питања, дефинисали закони и постулати понашања, а пре свега заштитили они који трпе било који облик насиља. О лошем положају наставника због недовољних примања, урушеног угледа професије такође се тек спорадично говори, чешће у одређено доба године, а много је проблема који суштински тиште просветне раднике. Таква атмосфера у друштву рефлектује се на млађе генерације које све ређе приликом уписа бирају факултете који образују просветни кадар (Спасић и Тодоровић 2023). О начинима вербализовања и учешћа у аргументацији на актуелне лингвистичке теме у друштвеним медијима говориле су Спасић и други (2023), уопштено о комуникацији на интернету и блогу Ђорђевић (2007), о праву на приватност у онлајн комуникацији Степановић (2020), о кривичном делу увреде са правног и језичког аспекта Ранђеловић/Спасић (2022), а о језику мржње у коментарима на друштвеној мрежи Инстаграм Јакшић Перовић (2023).⁶ Бојана Динић (2022: 39–43) као специфичне карактеристике дигиталног насиља истиче да се оно дешава увек у сајбер (интернетском) простору, да у њему долази до дезинхибиције актера, што доводи до тога да се починиоци лакше определе за насиље, анонимност починиоца/насилника, већу публику и већу доступност, уз неограничен приступ насилној поруци, промењену улогу посматрача, сталну доступност жртве, трајност насилног акта који је стално доступан на мрежи и немогућност насилника да види реакцију жртве.

МЕТОДОЛОГИЈА И ПРИСТУП

Ово истраживање базирано је на мешовитим методама (енг. *mix-method survey*) које комбинују квалитативне и квантитативне методе. Квантитативна метода је примењена за истраживање 1) учесталости и 2) степена/начина вербалног злостављања наставника помоћу упитника (онлајн анкете).⁷ Осим тога, проверавали смо како се наставници „носе” са дигиталним насиљем, да ли и како на њега реагују и какве то даје резултате. У међувремену, квалитативни метод је испитао прототип вербалног злостављања које препознају наставници и карактеристике вербалног злостављања које наставници подносе. Због обима корпу-

4 Ово не имплицира да насиља није било. Напомена се односи на то да се о насиљу према наставницима ретко кад могло чути.

5 <https://www.unicef.org/serbia/zaustavimo-digitalno-nasilje>; <https://cuvamte.gov.rs/sta-je-nasilje/digitalno-nasilje/>

6 У старој периодици знатно је више радова који се баве овом и сличним темама Метли (2018), Кајо и др. (2020), Лау и др. (2021), Валтер (2022), Гасфер и др. (2023), Силалахи и др. (2023).

7 Овај упитник сачињен је по узору на корејски упитника о вербалном злостављању (објављен у раду на енглеском језику). У њиховом истраживању (Јусри и др. 2024) насиље је било у супротном смеру од наставника као ученицима, но сам концепт помогао нам је да не изгубимо из вида ниједан важан сегмент ове изузетно значајне теме.

са, у овом раду представимо ужи узорак који чине коментари на видео-лекције на јутјуб каналу школе српског као страног *S(erbian) Corner*, који служи за промоцију и држање часова српског као страног језика. Подаци су прикупљени путем онлајн анкете и ексцерпцијом онлајн јавно доступних коментара на кратки видео (такозвани *шортс*, енг. *shorts*) *Names for vegetables in Serbian (Називи за поврће у српском језику)*, које је наставница добијала у периоду од новембра 2023. до септембра 2024, као и одговори администратора канала на доступне коментаре. Подаци о учесталости вербалног злостављања наставника у току наставе и учења или ван ње на друштвеним мрежама анализирани су применом дескриптивне статистике. Насупрот томе, подаци са профила наставнице анализирани су анализом садржаја.

Онлајн анкета сачињена преко гугл-упитника⁸ садржала је 21 питање. Питања су била: 1) општег типа; 2) у вези са навикама коришћења интернета и 3) у вези са дигиталним насиљем и личним искуствима. Највише је питања било вишеструког избора и отвореног типа. Ређе, у питањима чија је природа то захтевала, имамо питања двоструког избора (питање пола, *да/не* питања о коришћењу интернета и сл.).

У овом истраживању учествовало је 30 наставника језика, просечне старости 39 (39,1) година, од чега је најмлађи испитаник имао 21 годину, а најстарији 60 година. У питању су били наставници српског⁹ (19), енглеског (5), немачког (2), француског (2), шпанског (1), руског (1), италијанског (1)¹⁰ и савременог грчког језика (1), са просечном дужином стажа од приближно 25 (тачно 24,38) година. Осим различитих старосних група и разлика у искуству и специјалности наших испитаника, овим радом обухваћена су и оба пола Ж: 25 (83,3%) и М: 5 (16, 7%).

АНАЛИЗА И ДИСКУСИЈА

Овај део рада има два потпоглавља. Први се односи на анализу анкете, тј. одговора наставника, а други на анализу коментара корисника друштвених мрежа.

Анализа анкетe

У анкети смо желели да испитамо колико сати дневно наставници користе интернет и у које сврхе. Резултати говоре да сви користе интернет у просеку по скоро 5 (4,85 ч.) сати дневно. Међу испитаницима је било више њих који су рекли да интернет користе 10 и више сати. На питање вишеструког избора (графикон бр. 1), о томе у које сврхе користе интернет, највише одговора било је у корист посла и комуникације са другим људима (по 27 одговора), док се за учење и друштвене мреже определило по 25 испитаника.

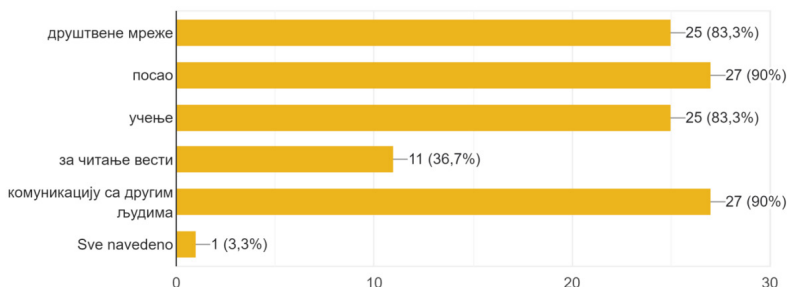
8 Онлајн анкета доступна је на адреси: <https://forms.gle/U4W1gfyNwvpcB4eXA>

9 Може се приметити да је највећи број наставника српског језика јер је иницијална идеја аутора била проверавање тренутне ситуације међу својим колегама, но како су интересовање изразили још неки наставници страних језика није било препрека да се размена искустава прошири.

10 Неки од њих предају по два језика.

За шта најчешће користиш интернет?

30 одговора

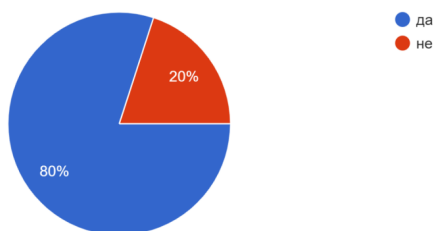

Графикон бр. 1: У које сврхе испитаници најчешће користе интернет

Велика већина (80%) има сазнања из ближег окружења или је лично присуствовала насиљу над наставницима (графикон бр. 2), најчешће вербалном (85,7%), потом су сведоци дигиталног (42,9%), а на крају и физичког насиља (25%) (графикон бр. 3)¹¹:

Да ли си некада чуо/ла или присуствовао насиљу над наставницима?

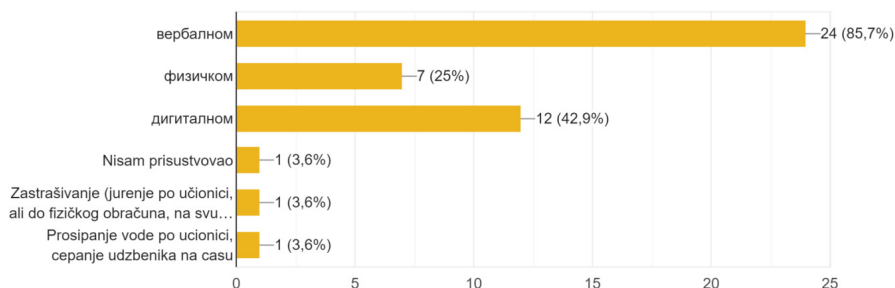
30 одговора

Графикон бр. 2: Сазнања испитаника о насиљу над наставницима

Ком типу насиља сте присуствовали или имате сазнања да се оно десило?

28 одговора

Графикон бр. 3: Видови насиља над наставницима језика према сазнањима испитаника

¹¹ Како тема испитивања није увек најпријатнија саговорницима, а понајмање жртвама насиља, иако је анкета била анонимна, оставили смо слободан избор ((не)желе да одговоре) испитаницима за већину питања, те немамо увек подједнак број одговора, но увек је барем 23 одговора.

С обзиром на могућност да наставници сами допишу одговор, наведени проценат вербалног насиља је преко 90%, узмемо ли у обзир да су присуствовали застрашивању, просипању воде, цепању уџбеника и јурењу по учионици.

У погледу дигиталног понашања установили смо да сви наши испитаници имају профиле на друштвеним мрежама, осим једног (3,3%). У великој мери доминирају инстаграм и фејсбук (са 86,2%), а ту су и линкдин, телеграм, тикток, снечет и др. Трећина има језички (пословни) профил на друштвеним мрежама (33,3%) или приватни профил користи у те сврхе (26,7%) (графикон бр. 4).

Да ли осим приватног имаш и пословни профил?

30 одговора

Графикон бр. 4: Пословни и/или приватни профил на друштвеним мрежама

Половина наших испитаника ретко објављује питања, коментаре и др. на језичке теме, док половина каже да то чини знатно чешће, у просеку неколико пута недељно. Било је и оних који су навели да од тога живе, те објављују једном, чак и више пута дневно. Око трећине испитаника није лично имало негативних искустава са својим објавама на друштвеним мрежама, док две трећине њих истичу да долази до „мало усијане дискусије на тему родне равноправности у језику или на тему стандардна/нестандардна варијанта језика; Јаве се лаици да ме коригују у писању; примећујем негативне коментаре на објаве колегиница и колега; присуствовао сам негативним реакцијама на објаве других људи. Деловало је да су понекад реакције долазиле из ведре неба, чисто да би започеле свађу”. Наши испитаници реаговали су и на појаву плагијата и нелекторисаних књига услед чега су добијали увреде. Неки истичу да су дигитално насиље претрпели (именом и презименом наведени у анкети) од старијих искусних колега из струке „а и ако је негде постојала малициозна намера са критиком, кроз конверзацију се увек споразумемо”, гласио је један од одговора.

Како се може наслутити и из претходних коментара, потврдили су и наши испитаници у наредном питању одговоривши да 89,5% негативних коментара долазе од потпуно непознатих људи. Ранђеловић и Спасић (2022: 80), говорећи о кривичном делу увреде, приметиле су да „говорници српског језика олако схватају употребу речи и израза којима се нарушава нечији углед и част”.

Одговори на питања пружили су нам увид у то на шта се најчешће односе негативни коментари и какве то реакције и емоције изазива код оног коме су упућени. Сазнали смо да се више од 60 процената (63,2%) критика односи на компетенције и знање наставника, а да их прате негативни коментари о пореклу, верској и националној припадности (26,3%) и на рачун физичког изгледа (10,5%). Мање негативних коментара (око 5%) упућено је због писма које се користи, теме објаве, цене часова и др. У погледу на то како наставници реагују на негативне коментаре, установили смо да 45,4% испитаника не реагује на такве коментаре,

54,4% блокира особу од које негативни коментари долазе, иако неки признају да су раније знатно бурније реаговали, али су од тога сада одустали. 22,5% испитаних наставника језика љубазно проба да одбрани свој став и да пристојан одговор (неки сугеришу да то не помаже, неки обришу објаву јер им то штеди нерве и слично), а 18,2% уђе у полемику. Таква полемика у онлајн свету код већине (56,6%) изазива љутњу, подједнак проценат 17,4% тим поводом има осећај беспомоћности или осећај беса, 26,1% је анксиозно, тужно 13%, у страху 8,7%, док 34,8% испитаника у таквој ситуацији успева да остане потпуно равнодушно и да то код њих не изазове никакве емоције. Неки од дописаних одговора препоручивали су терапију као ефикасно средство у борби против дигиталног насиља.

На питање да ли институције адекватно реагују, било је оних који се не би усудили да тврде ни да раде ни да не раде, јер немају тих искустава, но углавном су сви мишљења да реакције изостају. Неки оправдање виде у томе што је то јако деликатна тема, са тешко дефинисаним ингеренцијама и сфером деловања. Осим тога, намере су често врло перфидне и прикривене, тешко доказиве и како истичу, нажалост, код нас дигитално насиље још увек није препознато као насиље те сходно томе немамо ни одговарајуће институције које се баве решавањем последица. Навели су и да стално инсистирање на слободи говора, добија своју супротност, тј. неукус и вређање. Надовезали су се на то саветом да од малена треба неговати културу говора и слушања.

Неки не виде решење овог проблема, док други сматрају да су управо институције те које треба да понуде решење и заштите наставнике и угрожене увођењем (и спровођењем) одговарајућих казни (Да се онлајн булинг, небитно колико ко имао година, кажњава законом). Сматрају да медији такође имају велику одговорност јер су свађе, вређања и клевете пошлале тренд па је неопходно преваспишање деце која одраслају у такве људе. Многи сматрају да је неопходна едукација, поштовање различитости, развијање толеранције и емпатије: Људи реагују агресивно из страха и незнања; Васпитање и савладавање вештина комуникације. Решење је увек bottom-up процес, а не top-down. Едукација људи! Треба их просветиљити о томе како негативни коментари могу да утичу на индивидуу на емотивном и психолошком плану и генерално треба васпитајти нове генерације да промисле добро пре него што било шта коментаришу иза вела анонимности на интернету. Дакле, један смер решавања проблема окренут је према починиоцима, а други се односи на наставнике: Информисање наставника о томе како да се носе с насиљем:

- Сиђурно коришћење садржаја;
- Статус наставника као службеног лица;
- Ако се настава држи онлајн, морају се користити посебне платформе којима могу да приступају само ученици и наставници, а не да улазе на Гугл мити под неким именима која се не распознају. Тако ја никада нисам са знала који ученик ме је ојсовао на сред часа;
- Промена друштва из корена. Не знам зашто људи, осим ако то није по словни профил, имају потребу да подучавају читав свет.
- Забрана коришћења профила на мрежама особама с 3 ојоме.

Последње питање отвореног типа дало је могућност наставницима који су учествовали у анкети да нам сугеришу ток истраживања, укажу на пропусте или поделе са нама неко искусто у вези са темом. Из добијених одговора издвојили бисмо њихова:

- 1) запажања да је
 - а) коришћење вибера, телеграма и других неформалних канала комуникације корисницима друштвених мрежа (ученицима и родитељима) дало неосновану слободу да наставницима пишу у неадекватно време. Није увек ни садржај потпуно примерен;
 - б) *на 'Зеленој учионици' редовно љубање просветних радника, као и свуда. Бес ђомиле. Свака врста насиља према наставницима повезана је с њиховим лошим положајем у друштву и урушеним угледом њихове професије. То треба превасходно решити;*
- 2) искуства
 - а) ученик је јурио наставницу математике због слабе оцене, и упркос укору који је ученик добио, наставница је имала трауме још много година;
 - б) *Мом мужу и мени су у чету родитељи захтевали одређене оцене, сугеришући да сам неправедна и да имам миљенике у одељењу и да се иживљавам над њиховим сином. То су радили у већини осталих наставника у одељењу свој сина. Претили, вређали, прозивали. Знали шта је најгоре? Завршио је као вуковац. А просечно је дете. Сви смо на крају цукли и појусили;*
 - в) *на пробни час у школи у којој радим за СКС дошао ученик који је пореклом из Турске, и који ме је све време провоцирао на националној основи, при том, све време је заузимао врло непријатан, конфликтан став;*
- 3) сугестије
 - а) Смер је увек хуманистика и едукација у том правцу.
 - б) Занимљиво је истражити профил тих људи који покрећу насиље.

Увреде се сматрају кривичним делом и са собом повлаче адекватне казне. Могли смо видети у раду Ранђеловић и Спасић (2022) да немају исти ефекат и последице усмено изречене (насамо, пред сведоцима, у присуству (не)познатих људи) увреде и писане увреде. У случају вербалног насиља у писаној форми, у које се нарочито убрајају друштвене мреже, последице су далекосежније због могућности да увреде прочита велики број корисника (чиме се јавно нарушава част и углед), а пре свега због тога што жртва насиља увек може изнова да прочита написано и тиме поново проживљава бројне негативне емоције (Ранчић 2018: 100). Може се десити да особа неку псовку или коју другу реч доживљава као узречицу и не осећа исти степен илокуционог потенцијала увреде, али према теорији о вербалној учтивости увреда је говорни чин угрожавања позитивне слике о себи и могу се класификовати као неучтиве увреде (веома претеће) и антиувреде (слабо претеће и нимало претеће) (Маричић 2013: 86). Независно од субјективног осећаја, већи ниво опреза и културе мора да постоји јер је увреда, ма како је појединац доживљавао, антиучтиви говорни чин.

Анализа коментара

У овом делу рада анализирамо коментаре на кратки видео (такозвани шортс¹²) под називом *Names for vegetables in Serbian* (Називи за поврће у српском

12 Кратки видео или шортс (енг. *shorts*) јутјуб је увео марта 2021. године, као одговор на све већу популарност кратких видеа на тик току. Шотси се разликују од класичних дугих видеа на јутјубу и могу бити дужине до 60 секунди и обавезно су вертикални или квадратног облика да би се могли гледати и на мобилним телефонима. Могу се снимати и едитовати или ван платформе

језику), који се налази на јутјуб каналу школе *S(erban) Corner*. Овај тип видеа намењен је одређеној циљној групи и служи за промоцију јутјуб канала и за промотивну активност школе. Видео траје 1 минут и намењен је ученицима/студентима српског као страног језика на нивоу А1. Према *Заједничком европском референцијном оквиру за живе језике* на основном А1 нивоу кандидат може да препозна и разуме речи и изразе у свакодневној употреби неопходне за испуњавање основних и конкретних потреба за сналажење у земљи у којој се тај језик говори. У хештеговима јасно је назначено да је видео намењен странцима који уче српски језик (*#serbianforforeigners*). Кратки видео јак је једноставан. Наставница се налази у маркету и објашњава називе поврћа на српском језику. Показује поврће и изговара њихова имена. На екрану је исписано име поврћа, што странцима олакшава усвајање њихових назива: *paradajz, krastavac, paprika, ovo je patlidžan, a ovo je ljuta paprika, kupus, takođe kupus cvreni, praziluk, celer, cvekla, šargarpa, moje omiljeno povrće karfiol, bundeva, tikvica*. Не би се очекивало да овакав видео изазове реакције код публике којој није намењен, односно код матерњих говорника српског језика (и његових регионалних варијанти). Међутим, то је управо оно што се догодило у дигиталном свету, где закључно са 5. октобром 2024. године видео има 244 коментара и одговора на коментаре, углавном матерњих говорника језика, и који садрже експлицитне и имплицитне увреде према наставници и школи језика. Коментари долазе са различитих налога, али у анализи смо их анонимизовали, с обзиром на то да коментатори најчешће у дигиталном свету крију свој идентитет (Марч и Марингтон 2019: 192) или користе лажне профиле. Овај тип коментатора може се сматрати интернет троловима, који „испољавају антисоцијално онлајн понашање, дефинисано као намерни покушај појединца да изазове конфликт и узнемиреност, преко свадљивих, провокативних и зловних коментара према својим жртвама” (исто). У литератури се издвајају четири карактеристике интернет тролова: вербална агресија према другима, обмањивање кроз интернет анонимност, нарушавање социјалног процеса у комуникацији и успех када се добије жељени одговор (исто). У нашем случају налазимо прве три карактеристике: вербалну агресију (скривену и директну), анонимност и непоштовање друштвених конвенција аутора. Четврта карактеристика изостаје, јер администратори канала љубазно одговарају на коментаре и указују на праву намену видеа, не упуштајући се у расправе са анонимним коментаторима.

У највећем броју коментара долази до кршења Гајсове максиме односа (релевантности) (Мишковић Луковић 2015: 38), пошто коментатори нису странци, већ матерњи говорници српског језика. Уколико разумемо да је видео намењен странцима, јасно је да код њих постоји празнина у знању на почетном нивоу и да је видео попуњава, тиме што им омогућава да се снађу у свакодневној ситуацији у Србији. Иако је јасно означено коме се наставница у видеу обраћа, коментатори то намерно игноришу и одговарају као да су они реципијенти видеа, стварајући непостојећу ситуацију у којој се наставница асинхроно¹³ обраћа матерњим говорницима, који већ поседују знање о поврћу, које представља и основно знање о свету око нас који се стиче на предшколском нивоу. Постоји имплицирана имагинарна ситуација, у којој се наставница, с умишљене позиције моћи, обра-

или у оквиру саме платформе, што их чини добрим средством за привлачење публике. Обично се користе у забавне сврхе, али има их и другачијег типа (Виоло и други 2024).

13 У овом случају наставница се асинхроно обраћа ученицима/студентима којима српски језик није матерњи (о јутјубу као друштвеној мрежи за остваривање асинхроне комуникације у настави страног језика в. Ђукић и др. 2020: 226–227).

ћа коментаторима директно, игноришући њихово претходно знање као матерњих говорника. У смислу непостојећег, али имплицитно присутног дисбаланса моћи¹⁴, долази и највећи број имплицитних увреда, које представљају индиректни говорни чин¹⁵ нимало или слабопретеће увреде¹⁶, којим се иронично¹⁷ негира постојање незнања код коментатора. Ови коментари најчешће користе епистемички глагол *знати* у негираној форми:

Joј nisam znalaaa јaoј hvalaa tii sad znam, Wow nisam znalaaa, OMG nisam znalaaaaa!!!, Nisam znala, Omg kako ovo nismo znali, Nisam znao dok mi nisi rekla, Pa nisam znala e nacilisteme svaka vam cast, Stvarno nisam znaoop, Druze prvi put cuјem nikad nisam to vidio ја sam sa balkana, a nikad to voce nisam vidio stvarno to nema u Crnu Goru kako to nisam naso bas mi je to cudno to nema na balkan bas ali bas bas bas sam, Omg ko da to nisam znala se zacudio, vata helllll nisam znaooooook, Nisam to znala stvarno, Omg ko da to nisam znala, Znala sam, Vau nisam znala dok mi ti nisi rekla haj neblamiraj se ko isto laјk, Wauuuuuuuuuu nisam znalas, Omg sad znam svo povrce pre nisam znala 🤔🤔🤔🤔, Nisam znao, vaaaauuu prvi put cuјem, Da nam ti nisi rekla mi nebi znali, Ma nemoј mi reci nisam znala dok mi nisi rekla, Sta da gledam kad znam, E nismo znali. Da nam ti ni si rekla nebi znali, Ooo mi nismo znali aman znano ženo bože me saчуvaj. Stvarno!!!eeee nisam znao

Овај тип коментара обично је написан латиницом, без поштовања основних правописних правила (писање речце *не*, писање интерпункцијских знакова, словне грешке). Присутни су и узвици, често преузети и из енглеског језика, писани у изворној графици (*joј, јaoј, vau, omg, wow, e, јok, ooooo, eeeee*), као и лексеме са значењем захвалности употребљене иронично (*хвала тии, свакаа тии час тии*). Срећемо и удвајање самогласника (*znalaaa јaoј hvalaa tii*), чиме се пренаглашава наводна захвалност и који служе као иронијски сигнали којима коментатори указују наставници/администратору странице на праву вредност поруке. У овом случају срећемо ехо-иронију (или псеудо ехо-иронију), која представља реакцију на видео-запис (Палашић 2015: 130).

Користе се речи и изрази који означавају наводно чуђење као што су (*сћварно, ма немој ми рећи, нисам видео, нисам знао, нисам чуо, вајта хел, боже ме сачувај*). Чуђење се изражава и условним реченицама (*Да нам ниси рекла, не би знали*). У одређеном броју коментара своди се само на домаћи узвик чуђења или узвик чуђења који представља англицизам: *Vau omg, Omg. Stvarno, Wow, Mars, Vao, Stvarno, Mrs, WTF*.

Неколико коментара упућује се самој наставници и представља директан говорни чин увреде, подложен кривичној санкцији (Ранђеловић и Спасић 2022). У овом случају користе се опцене лексеме, којима се вређа интелигенција наставнице (*бугало, глупачо, мушавко мушава*), ретко се користе и псовке (*Eeeј jebise ti, Ne seri*) или се увредљиво коментарише сам садржај (*Ово је курац*), што је и типично за увредљиве коментаре на интернету (Јакшић Перовић 2023: 556–570; Спасић и др. 2023: 137–139). Такође, коментатори дају савете како би

14 Дисбаланс моћи, односно разлике у стварној (или само перцепираној) разлици у моћи одлика је дигиталног насиља. У дигиталном свету разлика у моћи може бити повезана са анонимношћу и у могућности да се дигитални садржај непрестано репродукује, тј. да изнова и изнова повређује жртву (Динић 2022: 36–37).

15 Термин индиректни говорни чин уводи Џон Серл (Чорбић 2023: 8–9).

16 У литератури се разликују веома претеће, претеће, слабо претеће и нимало претеће увреде (МариМарић 2013: 87).

17 Код ироније постоји увек несклад између онога што пошљалац поруке каже и што мисли (Палашић 2015: 128). Отворено је питање да ли је иронија директни говорни чин, али постоји став да се може сматрати индиректним говорним чином (129).

се ситуација, која се посматра као наводно увредљива по образ наставнице¹⁸ (Поповић 2017: 57), у будућности избегла (не бламирај се, ај немој снимати, иди ти-ће лечи се):

Vau nisam znala dok mi ti nisi rekla haj neblamiraj se ko isto lajk, Nismo glupi kao neki da neznamo povrce neces nas ti valja ucit barte mili, Kao da ništa o toga nismo znali Nismo glupi možda si ti pa pricas nama koji te ignorisu svi su preskocili taj nenormalni video glupačo, Ne moraš da kažeš vidimo jok za paradajz ću reći šargarepa Nisam ja glupa kao ti, Aj nemoj snimat, Vau mi smo mutavi pa ni smo znali mutavko mutava, Pa budalo, Ja tebe ne kontam, Boze naravno da znam o Boze ona meni tu nesto objasnjava, Gospode boze,sta sve mozes da vidis. ju ju idi tete leci se.Eeej jebise ti mi nismo glupi, Ooo mi nismo znali aman znano ženo bože me sačuvaj, Imas li kakvu skolu. ljudi vide nisu čorava kao ti panasajase normalno kao drugi iludi.

Користи се и придев *глуђа* у поредбеној конструкцији директно (нисмо *глуђи* можда си *тии*, нисам ја *глуђа* ко *тии*) или индиректна (нисмо *глуђи* као неки). Јављају се и други коментари, нпр. у виду реторичког питања, на рачун образовања (Имаш ли какву школу). Коментарима се корисници друштвених мрежа обраћају директно наставници као да је у питању синхрона комуникација лицем у лице, а не асинхрона комуникација, односно као да наставница у продавници директно говори коментатору који је матерњи говорник (*док ми ти ниси рекл, о Боже она мени нешто објашњава, ја тебе не контам*). Обраћање је у другом лицу подразумева фамилијарност и блискост међу особама у свакодневном животу. У овом случају ни фамилијарност, ни блискост, ни директна интеракција не постоје, већ се друго лице користи да би створило илузију ситуације у којој је коментатору „дозвољено” да напише увреду, коју ће администратори странице и наставница примити асинхроно. Имплицира се и илокуциона моћ увреде, која претпоставља да је коментатор директно увређен садржајем видеа и да у том случају има право да адекватно одговори на увреду, игноришући чињеницу да видео нити је намењен матерњем говорнику, нити је директно изречен, нити садржи било шта друго осим референцијално и генерички употребљене лексике за поврће (*Ово је кућус, кућус* – упућује на конкретно поврће у руци, али и на генерички употребљен назив поврћа). Коментатори у видео уписују непостојећи увредљив садржај упућен или интелектуалној способности (нисам/нисмо *глуђи/глуђави*, нисмо *слијеђи*, *глухонјем*, нисмо *мућви*, нисам *и с крушке*), или узрасту (*и беба од 3 година зна, понављамо први разред, ово зна свако дете*), те је коментар заправо реплика на имплицирану непостојећу увреду, тј. игнорисање знања коментатора:

Opet ova sto neznam ni padeze a uci nas kao nesto kao da smo mi Bebe, Pa nismo glupavi i beba od 3 god znaa, Ne moraš da kažeš vidimo jok za paradajz ću reći šargarepa, Niko nije glup da nezna kako se zove povrće, Jaoo nisam Zealand sta je paradajz I ljuta paprikaaa, Vauuu prosvetlela si me ja ha ha ha i Mars ja sam bebe, Vau ne znam povrće šta si s tim postigla govoriš povrće, to i male bebe u vrtiću znaju, Halo glupa sam nisam ništa znala, Nisam kluba, Nisam za to za dete od tri godine, Nevidimo mi smo sljepi gluhtonjemi daj nenasmijavaj nas, Znamo staje ne uci nas, Ne pravi nas budalama znamo šta je krompir a štap parapaizp, Brate nisam mutavi i ne gubi se, Pa nisam pa sa kruske, Nisam znala šta vi mislite da ne znam boce ipovrce, Ovo zna svako dete, Ponaavljam 1. Razred.

Иако се неки коментатори позивају на концепт знања, у својим коментарима праве словне грешке или дају бесмислене изразе (*Nisam kluba, aoo nisam Zealand, vi mislite da ne znam boce ipovrce*). Коментари са овим типом грешака

18 Термин образ (енг. face) Пенелопе Браун и Стивен Левинсон преузимају од Ирвинга Гофмана. Овај термин се односи на начин на који нашу личност презентујемо свету и позитивна слика о себи коју представљамо другима (Поповић 2017: 57). Овај концепт се може проширити и на начин на који презентујемо себе на друштвеним мрежама.

указују на то да су коментари вероватно писани у гужви и са мало пажње или је коришћена опција снимања гласа и претварања у текст, без накнадне провере тачности написаног. Неки коментатори не само да се осећају директно прозваним, већ очекују и да наставница са ансинхроног видеа зна за њихово животно искуство : *IMAM BAŠTU PA VAJLDA ZNAM, Brate ko to jos nije jeo ja zivim od toga, Ja to sve imam na svojem imanju nista netreba da kupim ko se slaže baci like.*

Оно што је важно запазити јесте да ми у видеу видимо ко је наставница, из које школе језика долази, што значи да је она директно изложена анонимном дигиталном насиљу. С друге стране, ми о коментаторима не знамо ништа, осим онога што је њихов писани дигитални отисак у виду коментара. Видео је такав да може доћи до било ког корисника и било ко може анонимно написати било шта, што коментаторима даје илузију моћи иза тастатуре (Динић 2022: 40).

Као што се види из досадашњег прегледа, коментари углавном личе једни на друге и држе се истог обрасца. Долази и до одступања, најчешће у форми, па се тако користе фразеологизми, пуни основних правописних и ортографских грешака (*Bravo kolumbo otkrilo si ameriku*).

Неки коментари директно реферишу на поврће као тему видеа. Ови коментари могу се формално поделити на неколико група, а сви припадају групи индиректних говорних чинова увреде:

- (а) Коментатори са глаголом *знаћи* и са лексемом која значи поврће у форми акузатива директног објекта: *Što se to govorila ako već znamo što je kupus paprika i tako dalje, Zamisli to je kupus, Nismo znali za patlidžan?, Jao nisam znao sta je bundeva i tikvica, Wow nismo znali kako se zpeve ono malo crveno.*
- (б) Коментатори у форми НИЈЕ X, НЕГО Y уводе и дозу хумора у сврху исказивања индиректне увреде: *Joj ja nisam znala da je to paradajz ja mislila karfiol, NIJE PRAZILUK NEGO BELI LUK, NE TAKO NEGO NOKLICE BOŽE NIŠTA NEZNAŠ HANANANANANANANANANANANANANANA, joj nisam znala da je to paradajz ja mislila to rotkvica, Nisam znals reć paradajiz bez tebe.*
- (в) Коментатори који користе језичку креативност и хумор да би замаскирали говорни чин увреде, а хумор служи и да би подржао кооперативност (бар привидно) у оквиру ироничног исказа (Палашић 2015: 133–134) и да би коментатори себе представили као интелектуално надмоћније (уп. Тодоровић и Спасић 2023). Први коментар овог типа може се сматрати и језичком креативношћу, док се сви други коментари надовезују на форму првог: *Kruška 🍏, jabuka 🍏, banana 🍌 Rešio problem. Ne ja sam Srbin to prvo je trešnja, drugo je šargarepa a treće je paradajz. Neee ovo ke reseno 🍌kruška 🍌 ananasa 🍌. Nisam znao mislio banana,jabuka,Nutella.*

Овај тип коментара може се сматрати тежим индиректним увредама. Уместо поврћа у видеу, лексички и уз помоћ емотикона указује се на то да наставница имплицира да аутори коментара не знају називе воћа и поврћа. Аутори коментара, наизглед безазлено, спајају емотиконе и лексеме које не реферишу на исти објекат, имплицирајући своју интелектуалну надмоћ.

Једна група коментара заснива се на различитим називима за поврће у различитим регионалним веријантама и неспоразума који настају из тог разлога:

To nije kupus nego zelje i kao mi to ne znamo (zelje je naziv za kuyus u nekim krajevima Црне Горе), Nije cvekla nego cikla ,ni sargarepa nego mrkva, Kaže se mrkva a ne šargarepa, Ja negovorim cvetka nego cikla (Nije cikla nego cigla, opeka...(der ziglen) u tom kraju govore cikla), Praziluk nego prazni luk.

Да је кршење максиме релевантности, односно претпоставка погрешног реципијента примарни разлог за неспоразум, указује један од коментара, у коме коментатор указује на то да је светан своје претходне заблуде: *A ja kažem u sebi jao kao da ne znamo koje je to povrće kad ja vidim šta piše dole a zamalo da napišem svoje mišljenje.*

Неколико коментатора указују другима на грешку и на то ко да су намерава-ни примаоци поруке странци. На ово указују и администратори странице:

Neznam sta je hejtiju kad ne gledaju dole ono napisano, ovo radi za neke ljude koje uče srpski jezik, Deprimirajuće je koliko glupih ljudi ima. Vi ocito ljudi u komentarima ne znate Engleski, u naslovu piše: "Names for vegetables in Serbian Language" to znači: "imena za povrće u Srpskom jeziku" ne znam koji str vi razred, ona uči druge ljude kako se zovu povrća na Srpskom, Ljudi ona to pokazuje Englezima kako se kaže na srpski vidite da Piše u opisu videa ili ne znate engleski, Ljudi više ne citaju opis videa ne govori vama Koji znate nego uči strance kako se na srpskom kaže neko povrće, Ovaj kanal služi za strance ili ljude koji nisu iz Srbije da nauče srpski Vidite da su nepismeni samo znaju danpljuju po komentarima I drugima zameraju! Ali ste Vi toliko glupi da ne raspoznajete da je ovo kanal ŠKOLE za srpski jezik kao strani namenjen STRANCIMA. Idite, ležite negde svoje frustracije i ostavite devojke da rade svoj posao ovako divno Žao mi vas je. Koliko kadan moraš biti i dokon da bi pisao drugima komentare po jutjubu? Baaaš mnogo jadan! Pogledajte im vide, imaju ma desetine

У одговору коментаторима указује се на грешку, али се упућује и на недоста-так њихове интелигенције (критичког мишљења) или на њихову непристојност. Ови коментари показују да би више пажње која подразумева читање описа и хештегова, као и промишљање о контексту видеа (да се ради о српском за странце), у доброј мери смањило број негативних коментара и учинило јутјуб пријатнијим местом за све, поготову за странце којим је видео и намењен.

ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

Ово истраживање предузето је са циљем да се укаже на свеприсутни про-блем дигиталног насиља усмереног ка наставницима. Дакле, у питању је про-фесија која уместо ауторитета, угледа и уважавања од околине, тј. од стране корисника интернета наилази на, како је показало истраживање, разне врсте (вербалног) злостављања. Напомињемо да верујемо да поштовање мора посто-јати у међуљудским односима, независно од професије, и да основни постулати пристојне комуникације важе за све. Овде посебно истичемо наставнике јер су они били предмет наше анализе и нису поштеђени увреда и напада од стране оних који их најчешће ни не познају лично. Наиме, суочавамо се са веома не-пријатним ситуацијама јер иза екрана, правих или лажних профила сви добијају шансу да кажу штогод, а међу њима су и они који такву ситуацију користе да „прст/перо/курсор” директно упере ка појединцу. Разлози за такво понашање излазе из оквира нашег рада, предмет су неких других дисциплина, те смо ми у овом раду, на основу комбинованих метода пробали груписати облике дигитал-ног насиља, анализирати учесталост, ниво и реакције од стране наставника. Док се изговорена увреда лакше заборавља, последице вербалног насиља у писаној форми, посебно на друштвеним мрежама, далекосежније су.

Наше истраживање је показало да од 30 испитаних наставника различитих језика, пола, дужине стажа, старости више од 80% је сведочило насиљу над настав-ницима. У највећем проценту (преко 90%) реч је о вербалном насиљу (дигитално насиље је подврста) на које је реакција појединаца, али и институција углавном изостала. Највећи број критика тиче се компетенција и знања наставника језика, а

долази од потпуно непознатих људи, који често нису адекватни критичари. Таква ситуација код оних који се суочавају са дигиталним насиљем у великом проценту изазива љутњу, анксиозност и страх, а принуђени су да сами реагују блокирањем напасника, конструктивном полемиком, бранећи свој углед и професију или да се једноставно повуку и не дају додатно материјала за жустру полемику.

Они који су склони дигиталном насиљу подижу тон (то се у писању интерпретира великим словима, видели смо у коментарима на видео), говоре наставницима да се понашају глупо, грде их, вређају и прозивају због порекла, верске или националне припадности, употребе латинице и слично, због чега се наставници осећају незадовољним, љутим, тужним и постиђеним. Имамо ли у виду пређашњу констатацију да се они ни не познају, право да коментаришу нечији рад добили су само зато што имају интернет и очигледно вишак слободе, а мањак културе. Постоје три типа обележја вербалног злостављања која се налазе у исказима корисника друштвених мрежа, а упућене су наставницима. То су: 1) етикетирање когнитивних способности наставника; 2) етикетирање понашања наставника и изврђавање руглу без основа и 3) „подизање гласа”.

О илокуционој снази говорног чина вређања, било у говорној или писаној форми потребно је чешће говорити ради подизања свести свих чланова говорне заједнице. Посебну пажњу треба посветити дигиталним видовима комуникације јер имају изразито негативан утицај на млађе генерације и у великој мери нарушавају лингвокултурне норме. Резултати ове студије могу се користити за развој комуникационих стратегија за ученике, наставнике и уопште кориснике друштвених мрежа како би се смањило вербално злостављање током процеса наставе и учења.

Литература

- Валтер 2022: J. Walther, Social media and online hate, *Current Opinion in Psychology*, 45, 1–6.
- Виоло и др. 2024: C. Violot, I. Bilogrevic, T. Elmas, M. Humbert, Shorts vs. Regular Videos on Youtube: A Comparative Analysis of User Engagement and Content Creation Trends. In *ACM Web Science Conference (Websci '24)*, May 21–24, 2024, Stuttgart, Germany. ACM, New York, NY, USA.
- Гашић Павишић 2009. Knowledge and beliefs of future teachers about bullying among students - compare Serbian and English subjects, *Innovations in teaching*, 22 (4), 71–84.
- Гусфри и др. 2023: K. Gusfre, Stoen J., Fandrem H. Bullying by teachers towards students—A scoping review. *International Journal of Bullying Prevention*, 5(4), 331–347.
- Динић 2022: B. Dinić, *Digitalno nasilje*, Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Ђорђевић 2007: Т. Ђорђевић, Blog i komunikacija na Internetu, *Komunikacija i mediji*, 3, 53–67.
- Ђукић Мирзаянц и Јанковић 2020: М. Ђукић Mirzajanc, N. Janković, Asinhrona i sinhrona komunikacija posredovana računarom u nastavi stranog jezika, *Lipar*, 71, Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet, 213–231.
- Јакшић Перовић 2023: I. Jakšić Perović, Govor mržnje u komentarima na Instagramu, u: М. Lojanica, N. Bujanja, М. Kovačević (red.), *Zlobnici, zlikovci, čudovišta, psihopate, Književno-lingvističko-kulturološka humano(po)etika: dobar - loš - zao*, Kragujevac–Andrićgrad: Filološko-umetnički fakultet, Andrićev institut, 561–573.
- Јерковић 2010: Lj. Jerković, Pedagogical prevention of bullying in elementary and secondary schools. *Pedagogical reality*, 56 (1-2), 152–166.

- Јусри и др. 2024: Y. Yusri, Mantasiah R, F. Hasmawati. Verbal Abuse in Schools: Analyzing the Features of Teachers' Verbal Abuse From the Linguistic Perspective, *Journal of Interpersonal Violence*.
- Кајо и др. 2020: E. Cahyo, Ikashaum F., Pratama Y. P. Kekerasan Verbal (Verbal abuse) Dan Pendidikan Karakter. *Jurnal Elementaria Edukasia*, 3(2), 247–255.
- Лау и др. 2021: T. Lau, Aipipidely D., Ratu F. An overview of verbal violence by teachers on students at high school in Kupang city. *Journal of Health and Behavioral Science*, 3(3), 261–282.
- Марч и Марингтон 2019: E. March, J. Marrington, A Qualitative Analysis of Internet Trolling, *Cyberpsychology, Behaviour and Social Networking*, 22/3, 192–197.
- Маричић 2013: Govorni čin uvrede: elementi verbalne antiučtivosti u romanu Historias del Kronen. U S. Gudurić (ur.), Zbornik radova sa konferencije „Jezici i kulture u vremenu i prostoru”, II/1 (83–96). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Метли (2018): D. Matley, „Let's see how many of you mother fuckers unfollow me for this”: The pragmatic function of the hashtag #sorrynotsorry in non-apologetic Instagram posts, *Journal of Pragmatics*, 133, 67–78.
- Мишковић Луковић 2015: M. Mišković Luković. *Pragmatika*, Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet.
- Палашић 2015: N. Palašić, Komunikacijska vrijednost ironije, *Fluminensia*, 27 (2015), br. 1, 123–136.
- Поповић 2014: D. Popović. Prevention of bullying in the school system. *Innovations in teaching*, 27 (1), 674–683.
- Поповић 2017: J. Popović. Strategije učtivosti u srpskom i engleskom jeziku, neobjavljena doktorska disertacija, Beograd: Filološki fakultet, <<https://nardus.mpn.gov.rs/handle/123456789/9069>> 19. 8. 2024.
- Ранђеловић и Спасић 2022: V. Randelović, J. Spasić. Krivično delo uvrede: zakonska regulativa i jezička analiza uvrede u sudskim presudama, *CM : Communication and Media* XVII(1), 69–96.
- Ранчић 2018: J. Rančić. Vršnjačko nasilje na društvenim mrežama u Republici Srbiji. *CM: Communication and Media*, 43, 95–124.
- Силахали и др. 2023: D. A. Silalahi, Pujiono M., Gustianingsih G. Verbal violence in elementary schools in Medan City: Sociolinguistic study. *Budapest International Research and Critics in Linguistics and Education (BirLE) Journal*, 6(2), 139–151.
- Спасић и Тодоровић 2023: N. Spasić, Todorović, M. Studijski programi srpskog jezika (izazovi i perspektive), u: Miloš Kovačević, Jelena Petković (red.), *Srpski jezik, književnost, umetnost : zbornik radova sa XVII međunarodnog naučnog skupa*, knj. 1, Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet, 169–187.
- Спасић и др. 2023: J. Spasić, N. Spasić, J. Danilović Jeremić. Leksička sredstva za iskazivanje neslaganja sa sagovornikom u društvenim medijima, *Uzdanica*, XX/1, 133–148.
- Степановић 2020: I. Stepanović. *Život na internetu: pravo na privatnost i online komunikacija*, Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
- Шипка 2011: D. Šipka. *Rečnik opscenih reči i izraza*, Novi Sad: Prometej; Beograd: Kornet.
- Тодоровић и Спасић 2023: M. Todorović, N. Spasić. Humor kao iskazivanja nadmoći voditelja u kvizu „Najslabija karika”, u: B. Mišić Ilić, V. Lopičić, I. Mitić, S. Ignjatović (red.), *Jezik, književnost, moć: tematski zbornik radova*, Niš: Filozofski fakultet, 247–261.
- Чорбић 2023: I. Čorbić, *Govorni činovi i komunikacijske strategije studenata anglistike prilikom vršnjačkog ocenjivanja argumentativnih eseja u kompjuterski posredovanoj komunikaciji*, neobjavljena doktorska disertacija, Beograd: Filološki fakultet, <https://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/id/156016/Disertacija_14167.pdf>.12.9.2024

Интернет извори

Čuvam te, nacionalna platforma za prevenciju nasilja koje uključuj decu <<https://cuvamte.gov.rs/sta-je-nasilje/digitalno-nasilje/>>20. 8. 2024.

Šta je digitalno nasilje i kako da ga zaustavimo? <<https://www.unicef.org/serbia/zaustavimo-digitalno-nasilje>> 23. 9. 2024.

EXPERIENCES OF (SERBIAN AS) FOREIGN LANGUAGE TEACHERS WITH DIGITAL VIOLENCE

Summary

In parallel with the development of information technology, regardless of its primary purpose, public privacy policies are also evolving and opening numerous questions about what constitutes public space, private communication, personal attitudes, and who has the right to openly express their opinion on social media networks. The aim of this paper is to examine what is perceived as digital violence, and to explore the emotions and reactions caused by verbal aggression directed at teachers by students, parents, colleagues, or, most often, by unknown persons. This article, through an online survey and based on comments on language profiles, explores the experiences of foreign language teachers in Serbia who are themselves users of social networks and have experienced some form of violence in large numbers. Given the limited sample size, this qualitative study uses an interpretive phenomenological approach that relies on attribution theory, i.e., it explores the decisions, reactions, and actions teachers take in the wake of digital bullying. The findings of the study suggest that out of 30 teachers, more than 90% had indirect or immediate experience with verbal (digital) violence, most often involving the labeling of the teacher's cognitive abilities. In the second part of the paper, which focuses on content analysis, i.e. comments on short videos that rely on the principle of obviousness, we find verbal aggression (hidden and direct), anonymity and disrespect for social conventions of the author.

Keywords: digital violence (bullying), language teachers, online survey, social networks, phenomenological approach, labeling, insults.

*Nataša A. Spasić
Jelena M. Pavlović Jovanović*